

SKRÍNING ROZVOJA DETÍ V PREDPRIMÁRNOM VZDELÁVANÍ

METODICKÁ PRÍRUČKA

Bratislava 2022

Autori príručky:

PhDr. Eva Farkašová, CSc.;

Mgr. Karin Belovičová;

Mgr. Ivan Belica, PhD.;

doc. PhDr. Vladimír Dočkal, CSc.

Autor Skríningu:

PhDr. Eva Farkašová, CSc.

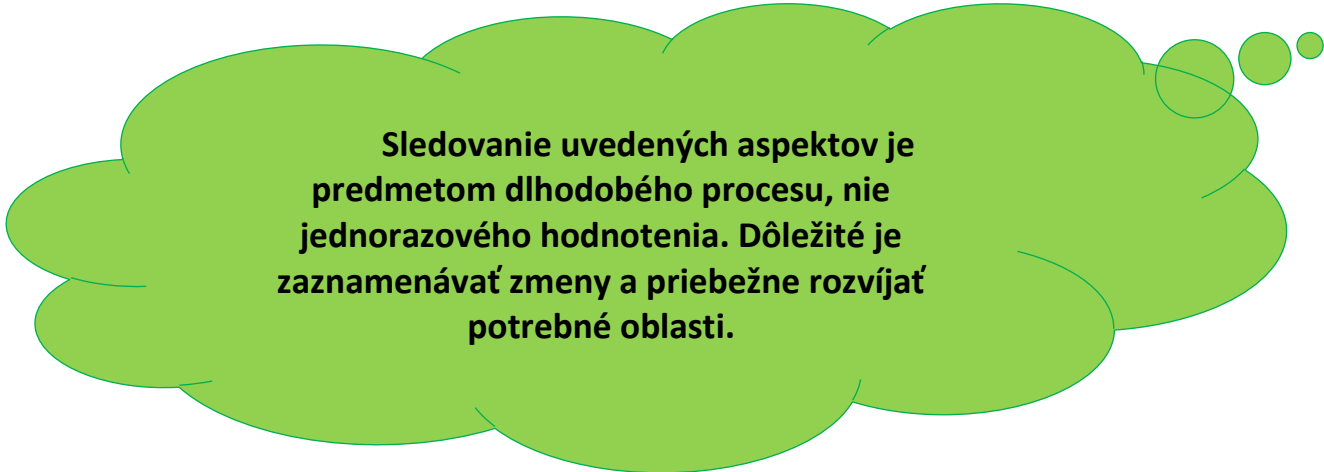
OBSAH

ÚVOD.....	3
ZÁKLADNÉ INFORMÁCIE – ÚČEL SKRÍNINGU A NAPŔIENIE JEHO CIEĽOV.....	4
OBSAH A ZAMERANIE SKRÍNINGU	5
ZÁZNAM O SLEDOVANÝCH OBLASTIACH V DANÝCH ČASOVÝCH INTERVALOCH	6
ZAZNAMENÁVANIE STAVU POZOROVANÝCH SPÔSOBILOSTÍ.....	6
VYHODNOCOVANIE.....	8
ĎALŠIE INFORMÁCIE.....	9

Úvod

Zákon č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní (školský zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov stanovuje v § 28a, že *pre dieťa, ktoré dosiahlo päť rokov veku do 31. augusta, ktorý predchádza začiatku školského roka, od ktorého bude dieťa plniť povinnú školskú dochádzku v základnej škole, je predprimárne vzdelávanie povinné*. Väčšina detí ho absolvuje v materskej škole (ďalej aj MŠ), no existujú aj alternatívne formy. Tie, ako aj ďalšie špecifiká realizácie predprimárneho vzdelávania je potrebné sledovať v aktuálnych legislatívnych úpravách.

Zmyslom povinného predprimárneho vzdelávania je pripraviť všetky deti na vstup do základnej školy. *Pripravenosť na školské vzdelávanie* zahŕňa charakteristiky fyzického a najmä psychického vývinu, vrátane socializácie, emocionálneho a osobnostného vývinu. Významný podiel na výslednom obraze majú tiež faktory rodinného, výchovného a sociálneho prostredia.

Sledovanie uvedených aspektov je predmetom dlhodobého procesu, nie jednorazového hodnotenia. Dôležité je zaznamenávať zmeny a priebežne rozvíjať potrebné oblasti.

Predkladaná metodika (*Skríning*) je určená pre učiteľky v materskej škole ako pomôcka v ich práci a tiež ako podklad pre prípadné intervencie odborných zamestnancov.

Základné informácie – účel Skríningu a napĺňanie jeho cieľov

Dieťa pripravené na školské vzdelávanie má mať osvojené poznatky, zručnosti, návyky a postoje, ktoré sú potrebné pre úspešné zvládnutie požiadaviek nielen v počiatkových etapách vzdelávania, ale aj v neskoršom období.

Cieľom *Skríningu* je priebežné sledovať rozvoj jednotlivých oblastí u detí v období pred začiatkom povinného školského vzdelávania – oblastí, ktoré sú významné pre posúdenie úrovne školskej pripravenosti v období, kedy je ešte dostatočný časový priestor, aby sa cieľnými aktivitami mohol rozvoj optimalizovať v rámci predpokladov a možností každého dieťaťa.

Priebežné sledovanie aktuálne dosiahnutej úrovne a procesu napredovania detí je dôležité, aby sme im pomohli dosiahnuť koncom predškolského veku takú úroveň vývinu, ktorá spĺňa očakávania pripravenosti na vzdelávanie v základnej škole. Zaznamenávanie priebežných pokrokov detí v MŠ znižuje potrebu testovať veľký počet detí v krátkom časovom období pred vstupom do školy psychologmi poradenských zariadení – od 1. januára 2023 centier poradenstva a prevencie (CPP), ktorých zamestnanci budú zabezpečovať odborné činnosti pre všetky deti a žiakov a ich zákonných zástupcov bez rozdielu.

Tu treba uviesť, že **jednorazové testovanie poskytuje poznatky len o aktuálnom stave, úrovni vývinu, no získané údaje nemožno považovať za postačujúce pre stanovenie príčin prípadných zistených ťažkostí či nedostatkov a pre prognózu ďalšieho vývinu dieťaťa. Z tohto dôvodu je omnoho vhodnejšie priebežne sledovať úroveň vývinu v jednotlivých oblastiach dlhšie obdobie a zaznamenávať zmeny, napredovanie či stagnáciu dieťaťa v týchto oblastiach.**

- Sledovanie a zaznamenávanie postupu pri napĺňaní požiadaviek (alebo prítomnosti istých nedostatkov) v jednotlivých položkách *Skríningu* je vhodné realizovať vo viacerých etapách počas školského roka, v ktorom sa uskutočňuje povinné predprimárne vzdelávanie. Odporúčame tri sledovania – po začiatku (september-október), v polovici (január-február) a pred koncom (máj-jún) školského roka.

- **Deti pozorujeme priebežne pri hrách, spoločných alebo individuálnych aktivitách – prejavy ich správania, ich reakcie, komunikáciu s ostatnými deťmi a dospelými atď. Nejde teda o individuálne „skúšanie“ dieťaťa v uvádzaných oblastiach!**
- Údaje – pre každé dieťa osobitne – môžeme zaznamenávať postupne, t. j. podľa situácie, nie v určitom dni vyššie uvedených mesiacov.

Obsah a zameranie Skríningu

Ako sme uviedli aj vyššie, koncom predškolského veku sa očakáva, že dieťa má skúsenosti, osvojené zručnosti a poznatky, ktoré sú potrebné pre úspešné zvládanie požiadaviek základnej školy. Súbor faktorov sledovaných v *Skríningu* možno rozčleniť na nasledovné oblasti:

- sociálne a emocionálne kompetencie,
- jazykové a rečové kompetencie,
- poznávacie funkcie, ku ktorým patrí aj pamäť, pozornosť, matematické predstavy,
- okrem toho sa sledujú tiež niektoré ukazovatele hrubej a jemnej motoriky.

Niektoré z týchto oblastí sú v záznamovom hárku ešte rozčlenené, takže jednotlivé položky sa združujú do dvanástich oblastí, ktoré možno osobitne vyhodnotiť. Dosiahnuté, pozorované výsledky vo všetkých hodnotených oblastiach sa zaznamenávajú v troch časových obdobiach počas roka povinného predprimárneho vzdelávania (posledného školského roka pred začiatkom vzdelávania v základnej škole):

- v septembri – októbri,
- v januári – februári,
- v máji – júni.

Takto je možné zachytiť zmeny, rozvoj spôsobilostí dieťaťa či ich stagnáciu. Údaje poskytnú informácie pre vhodné úpravy starostlivosti (napríklad zintenzívnenie práce s dieťaťom v oblasti zistených problémov, konzultácie s odborníkmi a podobne).

Záznam o sledovaných oblastiach v daných časových intervaloch

Záznamový hárok *Skríningu* je dostupný na webovom sídle VÚDPaP-u v dvoch formátoch: Word a Excel. Materská škola, resp. konkrétna učiteľka si môže zvoliť, v ktorom formáte chce záznamy realizovať:

- Ak sa rozhodne pre **Word**, pripraví (nakopíruje) pre každé dieťa v predprimárnom vzdelávaní osobitný dokument *Skríning_MŠ_Word*, označí ho menom dieťaťa a kontinuálne v ňom vedie záznamy či už v elektronickej alebo vytlačenej podobe.
- Ak sa rozhodne pre **Excel**, musí priebežné záznamy robiť elektronicky. Jeden zošit *Skríning_MŠ_Excel* obsahuje 25 hárkov, čo je maximálny možný počet detí v triede MŠ. Hárky označené „dieťa 1“, „dieťa 2“ atď. je vhodné premenovať menami detí.

V posledných mesiacoch školského roka učiteľka vyhodnotí priebeh rozvíjania sledovaných oblastí u jednotlivých detí. Príslušné informácie o deťoch, vo vývine ktorých zaregistrovala problémy, posunie do CPP s odporúčením na podrobnejšie psychologické vyšetrenie, resp. konzultuje ich s ďalšími odborníkmi (špeciálny pedagóg, lekár, sociálny pracovník).

V prípade zistenia závažnejších nedostatkov, ťažkostí či pretrvávajúceho zaostávania v určitej oblasti/oblastiach, je potrebné obrátiť sa na poradenské zariadenie, prípadne lekára *aj v priebehu roka* – tak, aby sa ešte v čase dochádzky dieťaťa do MŠ mohli efektívne aplikovať terapeutické, stimulačné a ďalšie postupy individuálnou formou.

V jednotlivých sledovaných oblastiach je možné k posudzovaným položkám doplniť aj informácie o zvládaní ďalších pre dieťa charakteristických činností (úloh).

Zaznamenávanie stavu pozorovaných spôsobilostí

Do záznamového hárku v stĺpci príslušnej etapy sledovania (mesiac) vpíše učiteľka svoje hodnotenie každej položky pomocou známok 1 – 3 takto:

- 1 = výborne zvládnuté,**
- 2 = čiastočne zvládnuté,**
- 3 = zatiaľ nezvládnuté.**

V prípade hodnotenia známkou 2 alebo 3 je vhodné napísať aj slovné vyjadrenie k danej položke (stručné opísanie stavu). Vo Worde je možné takéto poznámky vpísať do kolóniek vo všetkých stĺpcoch, v Exceli iba do stĺpca určeného na poznámky.

Učiteľka si všíma všetky v *Skríningu* uvedené spôsobilosti dieťaťa. Okrem jednotlivých položiek môže v každej etape sledovania vyhodnotiť aj zvládanie vývinových očakávaní v dvanástich hodnotených oblastiach vývinu.

Čiastočné, alebo zatiaľ nie dostatočné zvládnutie je užitočné opísať slovné: problémy, nedostatky, ako aj návrhy na riešenie (napr. aplikovanie stimulačného programu alebo cvičení v konkrétnej oblasti; spolupráca s poradenským zariadením) a pod.

V prípade zachytenia ťažkostí až zaostávania sledovaných spôsobilostí v jednej alebo viacerých hodnotených oblastiach sa treba obrátiť na príslušných odborníkov – psychológov, lekárov, sociálnych pracovníkov a prekonzultovať tieto skutočnosti s rodičmi dieťaťa. Vždy je treba hľadať možnosti, ako daný stav zlepšiť. To sa týka nielen oblastí, ale aj jednotlivých spôsobilostí (položiek), ktoré *Skríning* sleduje, ak sa v nich výchovno-vzdelávacím pôsobením v MŠ nedarí dosiahnuť želaný pokrok.

V prípade, ak sa v priebehu školského roka predprimárneho vzdelávania nepodarí nájsť a realizovať vhodné a potrebné stimulačné aktivity a ťažkosti dieťaťa pretrvávajú, potrebné je komplexné individuálne vyšetrenie dieťaťa odborníkmi, ktorí navrhnu, odporučia ďalšie postupy.

So všetkými návrhmi a aktivitami je nutné oboznámiť rodičov, ktorých súhlas je potrebný najmä v prípade neštandardných opatrení.

Vyhodnocovanie

Okrem hodnotenia každej jednej položky je možné v každej etape sledovania vyhodnotiť aj vývinovú úroveň dieťaťa v dvanástich oblastiach, resp. podoblastiach. *Orientačné normy* pre tieto oblasti vznikli na základe výsledkov overovania metodiky v r. 2022, ktorého sa zúčastnilo sedem MŠ z celého Slovenska. Pomocou *Skríningu* hodnotili učiteľky vývin 135 detí.

Normy umožňujú objektívnejšie porovnať dieťa s rovesníkmi. Na základe súčtu známok za všetky položky v danej oblasti sa dieťa zaradí do jednej z troch kategórií, ktoré sú opäť označené známkami 1 – 3:

1 – spôsobilosti dieťaťa v danej oblasti sú na dobrej úrovni

(túto úroveň dosahuje 80 % detí v danej etape hodnotenia);

2 – spôsobilosti dieťaťa v danej oblasti nie sú rozvinuté tak, ako by sa očakávalo

(sem patrí 10 % detí, ktorým treba poskytnúť v danej oblasti osobitnú starostlivosť a podporu);

3 – rozvoj spôsobilostí v danej oblasti výrazne zaostáva za očakávaním

(sem patrí 10 % detí, ktorých *problémy je nevyhnutné riešiť s odborníkom*).

Aby bolo možné vyjadriť známkou úroveň dieťaťa v celej oblasti, musia byť vyhodnotenú (oznámkovanú) všetky položky, ktoré do nej patria. Súčet známok za všetky položky sa porovná s hraničnými hodnotami, ktoré vzišli z overovania metodiky.

Pri použití formuláru vo **Word** treba známky za položky v rámci oblasti spočítať a súčet zapísať do príslušného riadku tabuľky. Pod ním sú uvedené číselné intervaly, podľa ktorých sa dieťa zaradí do kategórie zodpovedajúcej príslušnej známke. Výsledná známka sa zapíše do posledného riadka tabuľky.

Poznámka: Nie je nutné sčítavať známky za položky pri dieťati, pri ktorom je evidentné, že vývinové očakávania spĺňa. Stačí spraviť súčty iba u tých detí, ktoré boli hodnotené známkou 3 vo viacerých položkách, a vyhodnotiť ich podľa opisu vyššie.

Pri použití formuláru v **Exceli** netreba spočítavať nič, program súčty aj výsledné známky vyčíslí sám.

Poznámka: Kým nie je príslušný stĺpec tabuľky vyplnený, v kolónkach „Súčet známok za položky“ a „Známka za oblasť“ sa zobrazujú nuly. Správne vyhodnotenie oblasti sa zobrazí po oznámkovaní *všetkých* položiek a stlačení „Enter“. (Ak ostane niektorá položka neohodnotená, zobrazený súčet a výsledná známka nie sú smerodajné.)

Ak sa dieťa prejavuje v niektorej z oblastí slabšie ako ostatní v skupine už pri prvom hodnotení, je potrebné venovať mu vo výchovno-vzdelávacom procese zvýšenú pozornosť. Ak sa pri druhom hodnotení nezlepšilo, je vhodné obrátiť sa na odborníkov mimo MŠ.

Ďalšie informácie

Sumár priebežných aj finálnych výsledkov overovania *Skríningu*, ktoré bolo realizované v siedmich MŠ v rámci Slovenska, môžete nájsť tu:

<https://vudpap.sk/skrining-deti-v-predprimarnom-vzdelavani/>.

Informácie boli uverejnené aj v niektorých číslach newslettera, ktorý raz mesačne vydáva VÚDPaP, napr. tu:

<https://vudpap.sk/newsletter-4-2022/> str. 9,

alebo tu: <https://vudpap.sk/newsletter-6-2022/> str. 4;

či tu: <https://vudpap.sk/newsletter-10-2022/>, str. 14-16.

Ak potrebujete ďalšie informácie, môžete autorov *Skríningu* kontaktovať mailom na adrese: karin.belovicova@vudpap.sk

Výskumný ústav detskej psychológie a patopsychológie
Cyprichova 42, 831 05 Bratislava
02/4342 0973, vudpap@vudpap.sk, www.vudpap.sk